

Çin’le ilişkilerde Uygur faktörü

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın 3 günlük Çin ziyaretine, Şıncan Uygur Özel Bölgesi’nden başlaması, buranın yol üstünde bir uğrak yeri olmasının ötesinde, siyasal ve duygusal bir anlam taşıyor.

Bu bir Türk Başbakan’ın, Uygur Türklerinin ata yurdu olan topraklara gerçekleştirdiği ilk ziyarettir. Bölgenin başkenti Urumçi’de halkın gösterdiği sıcak ilgi ve sevgi, karşılıklı olarak duyulan yakınlığın bir göstergesi.

Bu yakınlık, çok eskilere giden tarihi ve kültürel bağlardan kaynaklanıyor. Büyük coğrafi mesafe ve farklı siyasal ortam bu duyguları zayıflatmamıştır.

Yakın geçmişte Şıncan bölgesinde Uygurlarla Çinli Hunlar arasında çıkan çatışmalar ve Beijing’deki merkezi hükümetin izlediği sindirici politika, Türkiye ile Çin arasında uyuşmazlığa ve gerginliğe yol açmıştı. Şimdi bu sıkıntılar geride kalmış bulunuyor ve iki taraf da, Uygur bölgesine bir “dostluk ve işbirliği köprüsü” olarak bakıyor.

Bölge artık eskiden olduğu gibi Türklerin ziyaret edemediği kapalı bir ülke değil. Aksine şimdi Türkiye ile yeni ulaşım hatları açılıyor, işadamları, ziyaretçiler buralara gelmeye teşvik ediliyor.

Türkiye için de bu bölge yatırım yapılabilir, ekonomik ve teknolojik işbirliği kurabilecek bir yer. Siyasi bakımdan da Ankara “Uygur sorunu”na eskisinden farklı bakıyor, Beijing’i karşısına alacak davranışlardan sakınıyor...

Başbakan sert çıkmıştı

Başbakan Erdoğan, Temmuz 2009’da Uygurlarla Çinliler arasında çıkan ve yüzlerce Uygurun ölümüne yol açan kanlı olaylar üzerine çok sert tepki göstermiş, “adeta bir soykırım” olarak nitelendirdiği saldırılardan Çin makamlarını sorumlu tutmuş, “vicdanları sızlatan vahşetin” derhal durdurulmasını istemişti...

Bu sözler Çin makamlarınca ülkenin iç işlerine müdahale ve kışkırtma olarak görülmüştü. Hele tam o sırada, Urumçi’de sokaklara dökülen Uygur milliyetçilerinin önderi sayılan, sürgündeki Rabiya Kader’in Türkiye’ye davet edilmesi, Beijing yöneticilerini çok kızdırmıştı. Bu arada Türkiye’deki bazı sivil toplum kuruluşlarının, Çin mallarına boykot ilan etmeye kalkışması da, gerilimi daha da artırmıştı...

Neyse ki, Türk diplomasisinin devreye girmesi sonunda, kriz yatıştı. Bu kez Ankara Çin’in toprak bütünlüğü lehindeki (yani ayrılıkçı eylemlerin aleyhindeki) tutumunu vurgulamak gereğini duydu. Rabiya Kader’e yapılan davet ve de boykotlar gerçekleşmedi. Bu arada Şıncan’da çatışmalar da son buldu ve durum sakinleşti...

Aslında Şıncan, Çin’in Tibet gibi, “yumuşak karnı” sayılıyor. Yüzölçümü 1.6 milyon km kare olan Şıncan Uygur Özerk Bölgesi’nin 8.3 milyonunu Uygur Türkleri, 7.4 milyonunu Çinli Hunlar oluşturuyor. Geriye kalanlar da Kazak ve Kırgızlardan, Moğol ve Ruslara kadar 20’ye yakın değişik etnik ve dinsel gruplara mensup...

Beijing yönetimi yıllardan beri bu bölgeyi de, “Çinlileştirme” (ve de komünist düzene sokma) çabasında. Buna rağmen Uygur Türkleri asimile edilemedi, çoğu kendi kimliklerini ve kültürlerini korudu.

Gerçi Çin yöneticileri bu bölge halkına geniş özerklik tanıdı. Son yıllarda Uygurların dinsel ve kültürel ihtiyaçları konusunda eskisine kıyasla daha hoşgörülü davrandı. Ama gene de ayırıcı ve baskıcı uygulamalar devam etti...

Değişen tavır

Temmuz 2009’daki olay, Türkiye için de bir deneyim oldu ve ilk tepkisel davranışlardan sonra Türk Hükümeti bu meselede bir “ayar” yapmayı yeğledi. Bu Uygur aktivistleri için bir “geri adım” da olsa, Ankara Çin ile stratejik ve ekonomik çıkarlarını dikkate almayı ve daha pragmatik davranmayı tercih etti... Öyle ki şimdi değişen şartlarla, Uygurlar Ankara ile Beijing’i ayıran değil, yakınlaştıran bir unsur olarak sayılıyor.

Aslında iki ülkenin çıkarları da bunu gerektiriyor.

Başbakan’ın kalabalık bir heyetle Çin’e yapmakta olduğu ziyaretin esas stratejik ve siyasal önemini yarın inceleyeceğiz.